

Haandværkere i Thisted og Thy i det 17. og 18. Aarhundrede

Ved P. L. HALD.

DET ER VÆSENTLIG kun gennem de endnu bevarede Kirkeregnskaber, at man i Thy kan faa nogen Underretning om det gamle Haandværk og dets Udøvere. De gamle Granitkirker, selv om det var solidt Materiale, de var byggede af, kunde Tid efter anden trænge til Reparationer; Murene forskød sig, Træværket raadnede og maatte fornyes, Blytaget maatte repareres eller omlægges, ligesom Malerarbejde kunde tiltrænges, og selv om man her igennem ikke faar noget indgaaende Kendskab til de gamle Haandværkere, saa faar man dog deres Navne, ligesom enkelte af deres Arbejder endnu er bevarede, og det viser sig, at der i Thy ofte fandtes duelige Haandværkere. Berømte var saaledes "de Bedsted Knivsmede" for "deres gode og nette Arbejder, og saa behændige, at de kan eftergøre næsten alt, hvad man foreviser dem". Desværre er det ikke lykkedes med Sikkerhed at finde nogle af disse Smedes Arbejder; de er tilsyneladende forlængst forsvundne.

Hvis den "Thøger Skomagher af Thisted", som nævnes i et Stokkenævn optaget paa Læsø Birketing 1. Juli 1485, virkelig var Skomager, er han den første Haandværker af Navn, der kendes fra Thisted. Kun glimtvis dukker Efterretninger om et eller andet Haandværk frem. I en Kystby som Thisted maatte der naturligvis findes Skibstømrere, og derfor maatte Byen flere Gange under Syvaarskrigen med Sverige levere Skibstømrere til Flaadens Brug, saaledes 1565, da der udskreves 2 og Aaret efter endda 6 Mand. 1567 og 1568 maatte der hvert Aar sendes 2 Tømmermænd til Flaaden. Det er dog først i det 17. Aarhundrede, at man faar mere fyldige Efterretninger om de forskellige Haandværk.

Den første Muremester, man saaledes finder fra Thisted, er Jens Jensen, der 1640 reparerer Taarnet ved Hillerslev Kirke, ligesom han 5 Aar senere omsatte Sydturen af Tved Kirke. Samtidig med ham er Villum Murmester, der 1643 opmurede Villerslev Kirketaarns Sydside, for hvilket Arbejde han fik 24 Daler og Kosten i 8 Dage. 1648 finder vi ham ved Ørum Kirke, hvor han nedbryder og opmurer den indre Mur i Kirkens Nordside, og samme Aar har han ogsaa Arbejde ved Hundborg Kirketaarn, der blev nedbrudt 1686. Maaske er han den "Villum blyemester", der 1648 lægger nyt Tag paa Thisted Kirkes Taarn. Endnu en Muremester fra samme Tid i Thisted er den Niels Mikkelsen, der 1647 opmurede et Stykke Mur paa Hansted Kirkes Nordside. 1641 nævnes Oluf Snedker i Thisted, dette Aar lavede han nemlig en Degnestol til Nors Kirke, og det er sikkert den samme, som endnu findes i Kirken. Laurids Snedker, ogsaa fra Thisted, gjorde 1650 10 Kvindestole med Panel til Kaastrup Kirke, og Anders Smed forsynede dem med 10 Par Dørjern. Arbejdet maa have været tilfredsstillende, for i de følgende Aar laver han sammen med Christen Olufsen 21 Stole med tilhørende Paneler til Hillerslev

Kirke. 1700 arbejdede Muremester Godske Kristensen ved Thisted Kirke, hvor han satte en Dør ind mellem Vaabenhus og Sideskib, og Aaret efter reparerer Christian Draxbech Kirkens Blok, idet han forsynede den med "adskillige Inventioner", der skulde forhindre Tyveri. Paa samme Tid har Mester Daniel, der iøvrigt var Barber, optraadt som Bartskeer i Anledning af et Slagsmaal, idet førnævnte Anders Smed "voldelig og fast morderisk" overfaldt Christen Murmester "udi Kirken og Guds Hus, hvor han havde at forrette som Blytækker". Det var ogsaa en frygtelig Omgang, Christen Murmester havde faaet. Ifølge Tingbogen 1696-1703 havde han faaet 10 Hulsaar "foruden Bartskeerens Vidnesbyrd hans Cranium ilde lederet". Skaderne blev efter Loven vurderet til 318 Lod Sølv samt Bartskeerløn, der androg 11 Rdlr. Dommen blev afsagt 26. November 1698.

Da Biskop Henrik Bornemann 1687 skulde paa Visitats i V. Vandet Kirke, fik Jens Snedker i Thisted Arbejdet med en Stol "til hans Højærværdighed at opsætte som ellers ingen bekvem Sæde hertil fandtes". Om han er den samme som den Jens Christensen, der virkede en Snes Aar senere, kan ikke oplyses, men det er sandsynligt. 1701 laver han Pulpitur til Sennels Kirke, 1707 fik han 2 Sletdaler og 2 Mark for en ny Stol under Prædikestolen i samme Kirke, og 1712 er han i Færd med at ombygge Klokkehuset ved Ø Vandet Kirke. Det blæste ganske vist om i en Storm 5 Aar senere, men derfor behøver det ikke at have været daarligt Arbejde. Endelig finder vi ham 1715 ved Tved Kirke, hvor han laver 25 nye Døre for Mands- og Kvindestolene; Prisen var 1 Mark Stykket, hvortil kom en helt ny Mandsstol.

Af andre Haandværkere i Thisted i det 17. Aarh. lægger vi Mærke til Povl Skræder, der udførte en Messehagel til Nors Kirke, hvortil der 1642 blev købt Fløj og Guldkniplinger i Aalborg. Maleren Bertel Uldrichsøn Snell arbejdede 1700 i Skinnerup Kirke for 15 Rdlr. 3 Mrk., og 1714 fik han 12 Rdlr. for at renovere Prædikestolen i Hvidbjerg Kirke, Thyholm, og staffere den "med sin behørlige Guld og Farve". Saa tidlig som 1614 findes der ogsaa en Guldsmed i Byen, men hans Navn kendes ikke. Jacob Guldsmed nævnes 1727, men 18. Maj 1743 tager Christen Winther Borgerskab som Guldsmed; han døde 1753. I Odby Kirke findes en Disk med et Mestermærke, der efter al Sandsynlighed er hans, det samme er Tilfældet med Diske i Kallerup og Hjørdemaal Kirker.

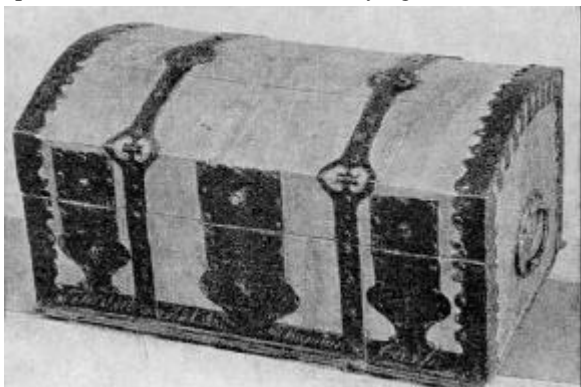
I en Indberetning, som Byfoged Jørgen Christian Poulstrop 1735 indsendte til Regeringen, findes ogsaa en Del Oplysninger om Byens Haandværkere. Blandt disse er Farveren Frederik Jensen, der 29. Marts 1710 fik Bevilling til at drive sin afdøde Fader Jens Mortensens Farven. Han var iøvrigt d. 11. December 1715 blevet gift med Anne Gregersdatter. I Ægteskabet var der 2 Døtre og Sønnen Jens, født 1718, der efter Faderens Død 1746 overtog Farveriet, hvilket altsaa ejedes af 3 Generationer, Fader, Søn og Sønnesøn; den sidste døde 4. Juni 1776. Endvidere nævnes Hattemager Jens Hansen Winther, der var Medlem af Aalborg Hattemagerlav, samt Hattemager Jacob Meulmann.

Efter ham findes et Skifte af 23. November 1739. Han efterlod sig Enken Ariant Stafast samt de to Sønner Hendrich, 12 Aar, og Johan Christopher, 3 Aar. I hans Bo fandtes bl.a. 6½ Dusin grove Hatte, 1½ Dusin med Foder, ½ Dusin "Jagthatte", 8 Lpd. og 8 Pd. Uld á LPD. 2 Rdlr., 1 Lpd. og 8 Pd. Uld o. s. v. samt 8 dobbelte Barconer. Hans efterladte Bo havde en Beholdning paa 11 Rdlr. 2 Mrk. 11 Sk. Indehavere af samme Haandværk var Søren Jensen Barth og Rasmus Barth, der 1743 benævnes som "et fattigt Menneske".

Om Skomagere hedder det i Indberetningen, at "de er uden Laug som og at deres Arbejde ej kan anses for andet end det, som gøres af Fuskere, hvilke tillige er i slet Tilstand og giældbundne", der nævnes Troels Guttormsen, Peder Ryeloft, Søren Thomsen, Chr. Bertelsen og Jens Fruergaard; sidstnævnte tog Borgerskab som Skomager 13. Juli 1737.

Af Skræddere fandtes der i alt 6, "om hvilke kan siges det samme som om Skomagere sagt er, saa at hvo som vil have et Par gode Sko eller en skikkelig Klædning giort, maa have det fra andre Stæder, enten fra Aalborg eller Viborg, hvorfore en god Skræder og Skomager vel kunde være fornøden". Byen havde 2 Feldberedere, nemlig Christen og Niels Feldbereder, af dis se var den ene i Aalborg Lav. Mærkeligt nok havde Byen kun een Bager; han hed Per Joensen, og om ham skriver Byfogden, "at han har været her længe før min Tid og er uden Laug, over hvilken, saafremt han ikke efter giorte Paamindelser vil forbedre sig, jeg skal tage den underdanige Frihed at gjøre Besværing, saa en anden til Publici Nøtte kunde blive beskikket". Om denne Paamindelse har frugtet vides ikke, men i alle Tilfælde nævnes han 1743 og svarer da 6 Rdlr. i Formueskat. 1769 er Antallet af Bagere 2.

Efter Indberetningen synes det, at alle almindelige Haandværksgrene har været repræsenterede, men at det ikke altid har været det fineste Arbejde, der er blevet præsteret. Her maa imidlertid erindres, at Byen paa den Tid var i høj Grad forarmet, saa første Rangs Haandværkere ikke kunde ernære sig. Ifølge Pontoppidans Atlas var der da i Byen 58 Haandværkere, hvis Antal i 1802 var steget til 93. Adskillige Haandværksfag var da forsvundne, saaledes Handskemagere og Parykmagere, men morsomt nok optræder der 6 Straatækkere for By og Land.

Thisted Købstads Kæmmerkasse.

Fra 1769 kan man gennem Byens endnu bevarede Regnskaber bedre faa Rede paa de gamle Haandværkere. Deres Deltagelse i Byens Styrelse indskrænkede sig da til, at Byfogden udnævnte en

enkelt til at medvirke ved Skatteligningen. Den første Haandværker, der er fundet udnævnt til dette Hverv, er Frantz Rosenberg, han kom 1774 i Ligningskommissionen, 1775 er der to Haandværkere, nemlig Christen Rosenberg og Henrik Pedersen Hobolt, der var Degnesøn fra Nørup ved Vejle og tog Borgerskab 2. Februar 1771 som Skrædder.

Fra denne Tid har Museet Byens gamle Kæmmerkasse; den blev anskaffet 1768 og lavet af Snedker Christen Rosenberg, der ifølge Regnskabsprotokollen fik 2 Rdlr. 1 Mrk. for sit Arbejde, medens Kleinsmed Anders Sebersen fik 3 Rdlr. 8 Sk. for Beslaget og "Niels Peiter [Baun] for kæmmerkassen at male 3 Mark".

For Landets Vedkommende er en af de første Haandværkere, man har Underretning om, Jens Nielsen, der var Snedker og boede i Snedsted. 1645 fik han 60 Sletdaler for sit Arbejde ved Prædikestolens Himmel i Hillerslev Kirke, hvis Taarn 1663 blev repareret for 94 Sletdaler af Tømmermændene Niels Graversen og Peder Andersen. Hvor Tømmermand Oluf Bodicher boede ses ikke, men han byggede 1662 et "Klokkehus" til Jannerup Kirke; hvad han fik for sit Arbejde ses ikke, men der medgik 1 Td. Øl til dem, der rejste Tømmeret. Tidens Tand maa have gnavet stærkt paa det, for 1707 maatte Salomon Kløvborg bygge et nyt. I Oksenbølgaard i Vestervig Sogn boede Muremester Mogens Gert Thorsen [Gertorsen], der sammen med Chr. Christensen 1686 sluttede Kontrakt om Reparation af Murværk og Loft over Kor og Skib i Hillerslev Kirke, og samme Aar arbejdede han ved Hundborg Kirke.

I øvrigt havde Hillerslev ogsaa dygtige Haandværkere, for 1685 fornyedes 11 Karlestole i Kirken af Snedkerne Christian Thorsen i Hillerslev og Christen Christensen i Kaastrup. Maaske var Tømmermand Christen Thorsen, der 1707 gjorde 22 Fodskamler til Kirken, ogsaa fra Hillerslev.

Men ogsaa i Nors fandtes der habile Haandværkere. Saaledes udførte Muremester Chr. Christensen 1686 en Reparation paa Snedsted Kirke, i øvrigt sammen med Gert Thorsen [Mogens Gertorsen], ligesom han 1697 opmurede Vestgavlen ved samme Kirke. Han havde ogsaa 1687 foretaget en større Reparation paa V. Vandet Kirkes Gavl, og sammen med Niels Fjerridslev reparerede han Skjoldborg Kirkemur, hvorfor der betaltes 30 Daler. 1716 kalkede og fugede Villads Kristensen, der ogsaa var fra Nors, Rær Kirke. Kun een Snedker findes nævnt fra Nors, nemlig Jens Christensen, der 1712 gjorde 21 ny Døre til Mandsstolene i Nors Kirke. Ved denne Kirke arbejdede der ogsaa andre Haandværkere, saaledes Snedker Niels Andersen Baun, der boede i Skinnerup. Han lavede nemlig 1715 et nyt Pulpitur over Kvindestolene, men dette er forsvundet. En anden Skinnerup-Haandværker var Chr. Spillemand, der 1698 murede et Vaabenhus til Kirken. Han havde Datteren Maren Spillemands, der var den første af de Kvinder, der kom til at spille en Rolle i den store Besættelsessag. I Arne Magnussens Beretning omtales han som en fattig Husmand og Kalkslager.

1752 blev Taarnet ved Nors Kirke ommuret af Muremester Peder Griishave; han aad af noget Honning, som fandtes bag en Sten i Koret, og inden 24 Timer var han død. Stenen blev anbragt paa sin gamle Plads af Chr. Bødker i Thisted. Sikkert var Peder Griishave fra Thisted. 1756 foretog Muremester Anders Griishave Reparationer ved Jannerup Kirke, og det er sikkert ham, som 8. Marts 1762 fik Borgerskab som Muremester i Thisted.

Det ser ud til, at Snedker Peder Andersen fra Tilsted har været en meget betroet Haandværker. Første Gang, han findes nævnet, er 1688, da han selvanden laver en Skriftestol til den nu nedbrudte Kirke i Tvorup. Aaret efter finder vi ham sammen med Peder Madsen i Sjørring arbejde paa Prædikestolen i Thorsted, som derefter blev stafferet af Maleren Chr. Sørensen, hvis Hjemsted er ukendt.

Saa sent som 1719 finder vi igen Peder Andersen; dette Aar laver han nemlig 10 Karlestole til Ø. Vandet Kirke.

Østerild Kirke fik 1700 snedkret 10 Karlestole af Christen Ibsøn i Kløv, og 1709 gjorde Anders Bach og Lars Andersen i Hokser 14 indpaneledede Stole til samme Kirke.

Endnu kan fra Nordthy nævnes Mads Pedersen i Saarup; han var Snedker, og 1703 fik han sammen med Laurits Christensen i Rær Betaling for Snedker- og Tømrerarbejde ved Hansted Kirke, hvortil han 1715 lavede en ny Dør. I Snedsted boede Niels Muremester; 1696 reparerede han Haring Kirkes Mur, og han er nok den samme som den Muremester Niels Christensen, der Aaret efter fik 18 Sldr. for et Stykke Mur ved Nørhaa Kirke. Fra Gjersbøl var Tømrer Jens Andersen, der 1696 gjorde et Tralleværk ved Kordøren og Prædikestolen i Snedsted Kirke. Fra samme By var ogsaa Muremester Niels Christian Fjerritslev, som 1707 ommurede en stor Del af Jannerup Kirkes Sydside. I Elsted fandtes 1687 Chr. Jensen Snedker, der nedtog, forfærdigede og igen opsatte Altertavlen i Stagstrup Kirke. Fra Skyum nævnes 1687 Muremester Thomas Christensen og fra Bedsted Jens Knudsen. Sidstnævnte nævnes første Gang 1695 og arbejdede senere ved Kirkeme i Stagstrup, Ørum, Lodbjerg, Hørsted og Grurup.

Af Malere (Skildrere) finder vi Anders Eskesen Gundal fra Rosholm, som sammen med en Kollega stafferede Hørsted Prædikestol med ægte Guld, Sølv og

Farver for 12 Sldr. 1718 udførte han Malerier til Prædikestolen i Villerslev, og 1722 stafferede han Korloftet i Jannerup Kirke.

Af Blytækkere kan nævnes Chr. Christensen af Villerslev, der 1688 beklædte Taarnet ved Bedsted Kirke, og en Mand af samme Navn fra Grurup lagde 1712 22 Opgange Bly paa Janderup Kirke.

Endnu kan man i mange Hjem her paa Egnen finde gamle Ure. "Bornholmere", som de populært kaldes, som trods deres høje Alder endnu gaar stadigt og støt og viser Tiden. Allerede i Danske Atlas anføres blandt "nationale Kunstnere", som Thy har frembragt ogsaa Urmagere, ligesom der mange Steder findes Sejerværker, som gøres i Nærheden for en billig Pris, og Aagaard skriver: "Gode Urmagere har Landet ikke manglet, hvorfor og næsten hver Bonde er forsynet med et Stueur". Blandt disse gamle Urmagere kan nævnes *Anders Christensen Hede*, der har lavet det 4 m høje Ur i Vester Vandet Kirke, og bærer Aarstallet 1769. Der var *Bertel Bundgaard*, der efter Brev dat. 20. Septbr. 1787 boede i Aas ved Vildsund. Han skriver i Brevet, "at han er en Bonde i Thye i Skjoldborg Sogn i Aas By, som Ejer af 1 Td. Hartkorn, som har læst mere end 100 Mennesker". Af *Christen Hedes* Ure er ogsaa adskillige bevarede; han maa have været en flittig Mand, da en af hans Urskiver har Nr. 234. Af andre Urmagere kan nævnes *Jens Kaarsøe* 1775, vist fra Østerild, og *Peder Jensen Bedsted* 1777, ligesom ogsaa *Jens Villadsen Bundgaard* var en meget bekendt Urmager.

Følgende Kilder er benyttet: Danmarks Kirker, Thisted Amt, udg. af Nationalmuseet. Tilstanden i Thy og paa Mors i Jydsk Historie og Topografi 4 R III B. Pontoppidans Danske Atlas, Thisted Kirkebog, Regnskabspakker i Byens Arkiv, Aagaard: Borgerskaber efter Byretsprotokollerne.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1948, side 205-214)